

ספרי לימוד בחינוך הלשוני לביה"ס היסודי

תבחינים לכתיבת הספר על פי תכנית הלימודים
"חינוך לשוני: עברית – שפה, ספרות ותרבות" (התשס"ג)

כסלו תשע"ב, נובמבר 2011

המסמך שלהלן מציג את התבחינים (הקריטריונים) לכתיבת ספרי לימוד וחומרי למידה בחינוך הלשוני בבית הספר היסודי, אשר נקבעו בכפוף לתכנית הלימודים "חינוך לשוני: עברית – שפה, ספרות ותרבות" (תשס"ג) (להלן: תכנית הלימודים). תבחינים אלו יצורפו כנספח לתכנית הלימודים וישמשו בידי מעריכי הספרים לשם בחינתם. ספרי לימוד המיועדים לכיתה א' ייכתבו על פי תבחינים אלה, ובנוסף גם על פי הנחיות מיוחדות הנוגעות לרכישת מיומנויות הקריאה והכתיבה, כמפורט בסעיף 5 להלן.

1. הערות כלליות

- א. ספר הלימוד, המדריך למורה (להלן: המד"ל) וכל אמצעי הלמידה הנלווים, **חייבים באישור** ועליהם לעמוד בתבחינים לכתיבת ספרי לימוד המפורסמים בחוזרי האגף לאישור ספרי לימוד ובחוזרי המנכ"ל של משרד החינוך, כולל ההנחיות המחייבות לגבי כתיבה של ספרי לימוד דיגיטליים.
- ב. **יש להקפיד על איכות התכנים**, על לשון הוראות מובנת ומכבדת, על איכות ההפניות לקישורים חיצוניים בספרים דיגיטליים, על איכות האיורים, על נושאים מגדריים, על מתן ביטוי לקבוצות שונות באוכלוסיה (כגון חינוך ממי וממ"ד וכיו"ב).
- ג. ספר הלימוד והמד"ל יתנו **מענה ליעדי החינוך הלשוני** בבית הספר היסודי: פיתוח כישורי התלמידים בשיח הדבור, הקריאה והכתיבה בטקסטים ממגוון עולמות שיח וממגוון סוגות; טיפוח ידע לשוני והרחבת אוצר המילים; הפקת מידע ולמידה מטקסטים עיוניים, עידוד הקריאה וההנאה מיצירות ספרות איכותיות לילדים וטיפוח ההבנה הספרותית.
- ד. ספר הלימוד יכיל מגוון של טקסטים ומגוון פעילויות כדי לאפשר **בחירה** מתוך הספר ולהיענות לשונות של התלמידים בכיתה. המד"ל יציג את רמות הקושי של המטלות ויציע דרכים להתאימן למגוון תלמידים.
- ה. **המשימות** בספר תהיינה מעניינות ובעלות ערך, ביניהן כאלה המכוונות לטיפוח כישורי חשיבה מסדר גבוה ולבקרה עצמית.
- ו. רצוי להוסיף בסוף כל פרק **המלצות לקריאה נוספת**.
- ז. **תכנים** - ספר הלימוד יכלול תכנים משמעותיים ובעלי ערך, רלוונטיים לילדים, וביניהם נושאים המתאימים להוראה על פי מעגל השנה.
- ח. מומלץ שכל ספר לימוד יכיל פרק מיוחד על אודות **השפה העברית**, לשם טיפוח אהבת השפה, להכרת תולדותיה, רבדיה, סיפור התחדשותה ועוד.
- ט. המד"ל יכיל **תשתית עיונית-תיאורטית** בליווי פירוט של מקורות המידע שעליהם הוא מתבסס, וכן יציע מקורות מידע לקריאה נוספת.
- י. **התאמה לזרם החינוכי** - תכנית הלימודים בחינוך הלשוני משותפת לחינוך הממלכתי ולחינוך הממלכתי-דתי. לפיכך מומלץ לכתוב ספר לימוד אחד לשני קהלי היעד, בשתי גרסאות. הגרסאות תהיינה חופפות, פרט לפרקי הספרות הייחודיים לכל זרם ופרט לפעילויות דידקטיות מותאמות לאופי ולגישה החינוכית של כל זרם. בכל מקרה ייכתב כל ספר לימוד לכל אחד מן הזרמים על פי התבחינים האחידים המפורטים במסמך זה ויכלול את כלל יצירות הלגה המחייבות וכן חלק מן היצירות המשותפות במעגל הבחירה השני (כמפורט באתר התכנית).

2. הרכב ספר הלימוד

2.1 מגוון סוגות ועולמות שיח - כללי

- הספר יכיל טקסטים ממגוון הסוגות ועולמות השיח בהתאם לתכנית הלימודים (עמ' 21).
- היחס בין הטקסטים הספרותיים לטקסטים מן הסוגות האחרות ישתנה בהתאם לגיל הלומדים ויהיה (בערך) כדלקמן:
 - בכיתות א-ב 60% טקסטים ספרותיים ו-40% טקסטים מסוגות אחרות (לא כולל טקסטים ייעודים לרכישת הקריאה)
 - בכיתות ג-ד 40% טקסטים ספרותיים ו-60% טקסטים מסוגות אחרות
 - בכיתות ה-ו 40% טקסטים ספרותיים ו-60% טקסטים מסוגות אחרות.
- להלן פירוט של כמות הטקסטים בכל ספר לימוד ומספר הטקסטים מכל סוג:

דרגת כיתה	סך כל הטקסטים בספר	מספר הטקסטים הספרותיים	מספר הטקסטים מסוגות האחרות
א	60 (לא כולל טקסטים ייעודים לרכישת הקריאה)	40	20
ב	75	45	30
ג-ד	80	34	46
ה-ו	75	30	45

- הטקסטים הספרותיים, ובתוכם טקסטים מן המקורות היהודיים, ייבחרו מתוך רשימת יצירות הספרות בהתאם למספר הנדרש בכל כיתה.
- הטקסטים מן הסוגות האחרות יהיו טקסטים למטרות מידוע, תיאור והסבר (כגון טקסט אנציקלופדי, טקסט לימודי, ידיעה עיתונאית, ביוגרפיה ועוד); טקסטים למטרות טיעון ושכנוע (כגון מאמר עמדה, חוות דעת, המלצה, דיון); טקסטים למטרות הפעלה (כגון הוראות) וטקסטים נרטיביים שלא מתחום הספרות (כגון כתבה עיתונאית, סיפור היסטורי).

2.2 טקסטים מעולם השיח של הספרות

- א. בחירת יצירות הספרות לספר הלימוד תיעשה על פי מעגלי הבחירה שבאתר התכנית (תחת הלשונית "יצירות ספרות – נספח"), ובהתאם לטבלה בנספח למסמך זה.
 - במעגל הראשון (לְבָה) – יש לכלול יצירות מרשימת הליבה כמפורט בנספח (מומלץ לכלול בספר את כל היצירות שברשימת הליבה).
 - במעגל השני (רשימת יצירות לבחירה) – יש להקפיד על גיוון בסוגות הספרותיות, ביוצרים, בנושאים.
 - במעגל השלישי (ייחודו של יוצר) – על הספר לעסוק ביוצר אחד בכל שכבת גיל, ולהציע מגוון מיצירותיו. אפשר לבחור לשם כך יצירות מן המעגלים האחרים.
 - במעגל הרביעי (בחירה פתוחה) – היצירות שייבחרו יעמדו בתבחינים של איכות ספרותית והתאמה לגיל הלומדים.
- ב. מבחר הטקסטים הספרותיים יהיה במגוון נושאים, בהתאם למוצע בתכנית הלימודים: "יצירות של מחברים מופרים, חשובים ומרכזיים, המייצגים תקופות שונות וסגנונות כתיבה שונים" (עמ' 58).

- ג. בהפעלות הדידקטיות סביב יצירות הספרות יש לעמוד על ייחודיות עולם השיח של הספרות, כגון: משלב, שימוש ייחודי בשפה, דרכי עיצוב השיר, מצלול, רכיבים שונים הבונים סיפור (מקום, זמן, דמויות, התפתחות העלילה ועוד), דרכי עיצוב הדמויות, השימוש באמצעים רטוריים ועוד, כמפורט בתכנה"ל (עמ' 57-59). במסגרת ההפעלות חשוב לייחד מקום לטיפוח אהבת הקריאה.
- ד. הפעילויות יזמנו אפשרויות להרחבת משמעותה של היצירה הספרותית על ידי מתן מקום לחוויה האישית-רגשית ועל ידי קישורה ליצירות ספרות נוספות וגם ליצירות מתחומי אמנות שונים, כגון אמנות פלסטית, אמנות הקולנוע, אמנות התיאטרון, וכו'.
- ה. העיסוק בלשון בעת קריאה של יצירות ספרות ויצירות מהמקורות היהודיים ישמש להעמקת ההבנה של סגנון הטקסט, משמעותו ומסריו. אין לעסוק בשינון ותרגול של נושאים דקדוקיים במסגרת ההוראה של טקסטים ספרותיים ושל טקסטים מן המקורות היהודיים.
- ו. תכנית הלימודים כוללת גם קריאה בספרים שלמים שאינם נכללים בספר הלימוד. אי לכך, יכלול המד"ל הפעלות דידיקטיות לספרי קריאה אלה. בחירת הספרים תיעשה בהתאם לרשימה, לעקרונות ולהנחיות שבתכנית הלימודים.

2.3 טקסטים מעולם השיח של המקורות היהודיים

- א. טקסטים מהמקורות היהודיים ישולבו לאורך כל ספר הלימוד הן בספרים המיועדים לבתי הספר הממלכתיים (כ-10%) והן באלו המיועדים לבתי הספר הממ"ד (כ-15%). חשוב שהטקסטים הללו ישולבו בספר בהקשר תמטי, בהתאם לנושא שהטקסטים הללו עוסקים בהם.¹
- ב. העיסוק בטקסטים מן המקורות היהודיים ייתן ביטוי לנאמר בתכנית: "הטקסטים מכוונים לחיפוש אחר משמעויות נרחבות הקשורות לחיי היחיד והחברה מנקודת המבט של היהדות" (עמ' 19).
- ג. הטקסטים ייבחרו מתוך רשימת יצירות הספרות (לממלכתי או לממ"ד), ובנוסף ייבחרו טקסטים אחרים מן המקורות שאינם מעולם השיח של הספרות, כגון טקסטים מן התפילה, מן המקרא, מן המשנה ועוד.
- ד. העיסוק בטקסטים מן המקורות היהודיים ידגיש את מאפייני השפה על רבדיה השונים ואת ייחודה בטקסטים אלה. בחירת המאפיינים הלשוניים תותאם לגיל ולתכנית הלימודים.
- ה. יש להקפיד על צמידות למקור ועל שימוש קרוב ככל האפשר ללשון המקור. במקרים שבהם לשון הטקסטים מן המקורות קשה מידי להבנה אפשר להתאימה לתלמידים על ידי עיבוד קל.

2.4 טקסטים מעולם השיח העיוני, מעולם השיח של תקשורת המונים ומעולם השיח של התקשורת הבין-אישית

- א. ספר הלימוד יכיל טקסטים מעולם השיח העיוני, מעולם השיח של תקשורת המונים ומעולם השיח של התקשורת הבין-אישית במגוון סוגות בכל עולם שיח כמפורט בתכנית הלימודים: טקסטים למטרות מידוע תיאור והסבר, טקסטים למטרות טיעון ושכנוע, טקסטים למטרות הפעלה וטקסטים נרטיביים (עמ' 18-21 בתכנית).

¹ בבתי הספר של הממ"ד נפגשים התלמידים בטקסטים נוספים מן המקורות במסגרת לימודי הקודש.

- ב. הטקסטים יהיו נכונים ומדויקים מבחינה מדעית, הולמים את מוסכמות הסוגה ותקינים מבחינה לשונית.
- ג. הטקסטים יתאימו לגיל התלמידים ויהיו רלוונטיים לתחומי העניין שלהם.
- ד. מומלץ להביא בספר הלימוד טקסטים אותנטיים ומותאמים לתלמידים שהתפרסמו במקורות מהימנים, כגון בכתבי עת, בספרי מידע, באנציקלופדיות וכד'. יש לציין את המקור של כל טקסט בצורה בהירה ועל פי הכללים המקובלים.
- ה. מומלץ לכלול בספר החינוך הלשוני כמה טקסטים אופייניים לספרי לימוד במקצועות האחרים (כגון מדעים, מולדת חברה ואזרחות, גיאוגרפיה) בהתאם לתכניות הלימודים בכל דרגת כיתה, במטרה לטפל בלשון הלימודים ובלשון ההוראות המקובלת בספרי לימוד. הפעילויות הנלוות יכוונו לפיתוח כישורים אורייניים בתחומי הדעת. רצוי להציע במד"ל דרכים לקשר בין התכנים והמיומנויות הנלמדים בספר הלימוד, לבין תכנים הנלמדים בתחומי הדעת השונים.

3. משימות לקידום מטרות החינוך הלשוני

המערך הדידקטי יכלול עיסוק בכל כישורי השפה הנדרשים בתחומי האזנה ודיבור, קריאה והבנת הנקרא, כתיבה, ידע לשוני, אוצר מילים והבנה ספרותית - כל זאת סביב טקסטים דבורים, כתובים ודיגיטליים.

יש להציע התנסויות חוזרות בהאזנה ודיבור, בקריאה ובכתיבה בסוגות הנלמדות, תוך שימת דגש על השימוש בשפה בהקשריה השונים לצד הקנייה של מינוח מטה-לשוני בהתאם לנדרש בתכנית.

האזנה ודיבור

- הפעילויות בתחום ההאזנה והדיבור תהיינה הן בזיקה לשפה הכתובה והן כמטרה בפני עצמה.
- ייעשה מאמץ מיוחד לפיתוח כישורי שיחה וכישורי שיח מורחב בשפה הדבורה, כולל יכולות כגון השתתפות בדיון (פיתוח טיעון, האזנה ותגובה לטיעוני הזולת), וכן פיתוח טקסט רציף מורחב של סיפור או הסבר או הרצאה קצרה בפני הכיתה בנושא הנלמד.
- המשימות יכללו הצעות לדיון מטרים לקריאה, לדיון בעקבות קריאה ולדיון כיתתי ובקבוצות סביב נושאים שונים ומטרות חברתיות שונות.

קריאה והבנת הנקרא

- הפעילויות בתחום הקריאה יתבססו על ההנחיות בתכנית הלימודים לגבי הוראת הקריאה באופן כללי (עמ' 75-76) ועל ההמלצות הנוגעות לכל סוגה בנפרד.
- המשימות יכללו שאלות ומטלות לחיזוק אסטרטגיות קריאה בטקסטים מודפסים ובטקסטים דיגיטליים ולפיתוח ההבנה בממדים השונים כפי שהם מתוארים בהישגים הנדרשים 4-7 - הבנת המשמעות הגלויה והסמויה (איתור מידע ואחזור, היסק), פרשנות והערכה - תוך התייחסות לטקסט כולו ולחלקים ממנו.

כתיבה והבעה בכתב

- הספר יכלול משימות כתיבה מגוונות בסוגות השונות, חלקן צמודות טקסט, חלקן בזיקה לטקסט, וחלקן משימות שאינן תלויות טקסט. חלק משימות הכתיבה תהיינה ארוכות טווח, כגון כתיבת עבודה עיונית, וחלקן קצרות יותר כגון כתיבת תשובה לשאלה או כתיבת חוות דעת. יש להקפיד שחלק מן המשימות יפנו את התלמידים לכתיבה בסביבה מתוקשבת ויחזקו את אסטרטגיות הכתיבה הייחודיות לסביבה זאת.
- בפעילויות בתחום הכתיבה יושם דגש על תהליך הכתיבה ולא רק על התוצר, ויינתנו כלים לפיקוח עצמי על תהליך זה. מומלץ להציע בספר מחוונים המתייחסים לתוכן, למבנה וללשון הכתוב, וכן לכלול במד"ל הדרכה כיצד לפתח מחוונים כאלה עם התלמידים.

ידע לשוני ומטה-לשוני

- הטיפול בנושאי הלשון ייעשה בהקשר, על פי העיקרון "מן הטקסט אל הלשון ומן הלשון אל הטקסט" המוצג בתכנה"ל (עמ' 17), בהתאם לפירוט הנושאים בפרק "ידע לשוני: לשון ושיח" (עמ' 68-73) ועל פי רשימת ההישגים הנדרשים, כפי שאלו מופיעים בתכנית.
- יש לבסס את הידע הלשוני הנלמד באמצעות הקניה מפורשת והתנסויות חוזרות מתוך שתי נקודות מוצא: נקודת מוצא לשונית וביסוסה בטקסטים דבורים וכתובים, ונקודת מוצא טקסטואלית, לפיה פריטי הלשון נלמדים בהתאם למה שמזמנים הטקסטים שבספר הלימוד או הטקסטים שהתלמידים כותבים.
- הפעילויות הדידקטיות יתמקדו במאפיינים הלשוניים של הסוגות הנלמדות, ובהקשר של הבנת הנקרא והבעה בעל פה ובכתב.
- ההרחבה והעשרה של **אוצר המילים**, תיעשה באופן עקבי ושיטתי לאורך הספר במסגרת העיסוק בטקסטים השונים ותלווה בשימוש קבוע במילון.

4. מבנה ספר הלימוד - עיקרון דידיקטי מארגן וחלוקת הספר לכרכים

- 4.1 **ספר הלימוד כחלק מסדרה:** יש חשיבות לתכנון רב-שנתי שיטתי של תחומי הלימוד בחינוך הלשוני. לאור זאת, מומלץ להציע מתווה לסדרת ספרים מתוכננת ומאורגנת על פני רצף גילי.
- 4.2 **חלוקה על פי דרגות כיתה:** לאור העובדה שהן ההישגים הנדרשים והן רשימת יצירות הספרות מותאמים לשתי דרגות כיתה, אפשרית כתיבה של **ספר דו-גילי**. בתי ספר הרוכשים ספר כזה מתחייבים ללמד בו שנתיים לפחות. במקרה זה יש לכלול בספר יצירות ספרות לשתי שכבות גיל עוקבות ולאפשר גיוון ברמות הקושי של המשימות ושל הטקסטים שבספר.
- 4.3 **אפשרות לחלוקת הספר לחלקים/כרכים:** היקף שעות הלימוד של המקצוע "עברית" והיקף מלא של הנושאים בתכנית הלימודים מחייב שימוש במספר כרכים כחלק ממארגן כולל. חלוקת הספר לכרכים תשקף את העיקרון המארגן של הספר, בכפוף להנחיות כלליות של האגף לאישור ספרי לימוד לגבי גודלו המותר של כל כרך.

4.4 עיקרון מארגן

- א. העיקרון המארגן של ספר הלימוד נובע ממטרות תכנית הלימודים ומשלב בין ארבעה ממדים: עולם השיח, הסוגה, הלשון והתוכן. כל אחד מארבעה ממדים אלה יכול לשמש נקודת מוצא לספר כולו או לאחדים מפרקיו. המד"ל יכול לסבר על העיקרון המארגן ועל דרך השתקפותו במבנה הספר. כן יכול המד"ל מיפוי של הספר על פי ממדים אלה ועל פי מטרות ההוראה בהאזנה, בדיבור, בקריאה ובכתיבה שנבחרו להדגשה בכל פרק.
- ב. מבנה הספר ומטרותיו של כל פרק יהיו מפורשים גם בספר לתלמידים כך שיוכלו להתמצא בספר ולהבין את המטרות בכל פרק, ובדרך שתאפשר למורה ליצור תהליכי הוראה מאורגנים ועקביים.

4.5 ספר לימוד דיגיטלי

- א. החלק הדיגיטלי בספר יכול קישורים רלוונטיים במקומות המתאימים – להדגמה ולהמחשה, להרחבה ולהעשרה, לביטוי במגוון ייצוגים, לגיוון במטלות, ועוד.
- ב. ההפעלות הדידקטיות יביאו בחשבון את היתרונות שמציעה הטכנולוגיה. הפעלות אלה ישוכללו בהמשך בהתאם להנחיות משרד החינוך בנוגע לספרי לימוד דיגיטליים.
- ג. רצוי לבנות לספר סביבה לימודית דיגיטלית שתאפשר להרחיב את הלמידה, להחליף דעות ולבצע מטלות משותפות. המד"ל יכול הנחיות ייחודיות להוראה של פרקי הספר בסביבה המתקשבת.

5. ספר הלימוד לכיתה א' – הנחיות ספציפיות

ספר הלימוד לכיתה א' יכתב על פי ההנחיות שלעיל וכן על פי ההנחיות המפורטות בפרק זה.

5.1 כללי

- א. ספר הלימוד לכיתה א' מיועד הן לרכישת הקריאה והכתיבה והן להשגת מטרות החינוך הלשוני לפי תכנית הלימודים - דיבור והאזנה, הבנת הנקרא, כתיבה, ידע לשוני והבנה ספרותית.
- ב. **הספר ייבנה משני צירים מרכזיים המשולבים זה בזה כבר מראשית השנה:** בציר האחד, הוראת ראשית הקריאה בצורה מובנית ושיטתית הכוללת טקסטים מדורגים לקריאה עצמית של התלמידים בהתאם לקצב רכישת הקריאה במטרה להבטיח שליטה במיומנויות הפענוח, ובציר השני טקסטים איכותיים - ספרותיים ואחרים - המיועדים להקראה בכיתה ולקריאה עצמית בהתאם ליכולת הקריאה של התלמידים לאורך שנת הלימודים. הטקסטים הללו ייבחרו על פי ההנחיות בפרק 2 של מסמך זה.
- ג. התכנים בספר יהיו מעניינים, מהנים, מעשירים, מותאמים לגיל התלמידים, רלוונטיים לעולמם ומותאמים לזרם החינוכי.
- ד. לשם יצירת הקשר ללמידה, מומלץ לארגן את הספר על פי עיקרון תמטי רחב במשולב עם העיקרון המארגן על פי שיטת הקריאה שנבחרה.
- ה. גם בבחירת ההיצגים הגרפיים (גודל גופן, ניקוד, איורים, רווחים וכדומה) תהיה התחשבות בגיל התלמידים. יש להקפיד שהאיורים המייצגים מילים ומשמשים להקניית הצלילים יהיו אסתטיים, ברורים וחד-משמעיים.
- ו. על הוראות הביצוע להיות מנוסחות ברמת קריאות מתאימה לתלמידים (אפשר להיעזר בסמלילים) כדי לאפשר לתלמידים עבודה עצמאית בקצב אישי כבר בראשית השנה.
- ז. המד"ל יכלול הסבר על העיקרון המארגן של הספר, יציג את הרקע התיאורטי ואת ההיגיון הפנימי העומד בבסיס שיטת הקריאה ויסביר כיצד הספר נותן מענה לשונות התלמידים בכיתה א'. כמו כן יכלול המד"ל אמצעי עזר, משחקים וכלים למעקב. אמצעי העזר חייבים באישור משרד החינוך, כשאר חלקי הספר.

5.2 יסודות הקריאה והכתיבה

- א. **רכיבי שיטת הקריאה** – הקניית יסודות הקריאה תהיה סדורה ושיטתית ותכלול את כל הרכיבים החיוניים לרכישת הצופן האלפביתי בהתאם להנחיות הספציפיות בחוזרי המנכ"ל של משרד החינוך, לפי הפירוט הבא: שמות האותיות והכרת צליליהן, שליטה בצופן האלפביתי, פענוח מילים מנוקדות, ביסוס השטף והדיוק בקריאה, הבנת הנקרא, ידע לשוני כגון מאפיינים מורפולוגיים, כתיב וכתיבה (חוזרי מנכ"ל סב/8(א) 2-6.3 ו-סג/2(א) סעיף 16-3.1).
- יודגש כי שיטת הקריאה לא תהיה רכיב בלעדי בספר גם בשלבים הראשונים של תהליך רכישת הקריאה, ותיתמך לכל אורך ספר הלימוד בפעילויות המפתחות את הכשירות האוריינית הרחבה והכשירות הספרותית של התלמידים.**
- ב. **טקסטים לרכישת הקריאה** - בשלבי רכישת הקריאה נזקקים התלמידים לטקסטים מדורגים המלווים את התהליך. חשוב שהטקסטים יהיו רלוונטיים לתלמידים ומעניינים עד כמה שאפשר, לכידים מבחינת התוכן, תקינים מבחינת הלשון ונכונים מן הבחינה המדעית. מומלץ שהטקסטים יכללו תכנים, אוצר מילים ותופעות לשוניות שיש בהם ערך לימודי. כדי להציע טקסטים בעלי תוכן משמעותי, מומלץ לשלב בטקסטים במידה סבירה גם מילים לקריאה גלובלית (ללא תלות בשלבי שיטת הקריאה) בתנאי שתהינה מילים שכיחות וקשורות לתוכן המרכזי של הטקסט. המד"ל יכלול רציונל וכן הנחיות כיצד לשלב קריאתן של מילים אלה בטקסטים המדורגים.
- ג. **ביסוס הלמידה** – ההפעלות הלימודיות יבססו את רכישת הקריאה והכתיבה על פי שלבי השיטה - כגון זיהוי צלילים כחלק ממילה, פירוק והרכבה של מילים, ביסוס ידע מורפולוגי

התנומך בקריאה, אימון בדיוק ובשטף הקריאה ועוד. חשוב שההתנסויות החוזרות ופעולות התרגול יחזרו ויופיעו בספר במקומות שונים.

- ד. **הקניית אותיות הכתב** - ספר הלימוד יכיל פעילויות ללימוד אותיות הכתב תוך חיזוק של מיומנויות כתיבה נכונה (כיווניות וכד'). פעילויות אלה ישולבו בספר באופן שיתיר למורה את שיקול הדעת מתי להקנות את אותיות הכתב (אפשר בחוברת נפרדת). המד"ל יכיל רציונל והסבר בנושא.
- ה. **היענות לשונות** - במהלך הקניית הצופן האלפביתי ישולבו הן בספר לתלמידים והן במד"ל תרגילים מגוונים ברמות שונות. התרגול ייעשה במידה סבירה, באופן המתחשב מחד בידע קודם של חלק מהתלמידים ומאידך בצורך של תלמידים אחרים בתרגול נוסף. מומלץ לכלול במד"ל חוברת מיוחדת לתרגול כדי שהמורה תוכל להציע מתוכה תרגילים לתלמידים שזקוקים לכך.
- ו. **כלים למעקב** - המד"ל יכיל במידה סבירה כלים למעקב בהתאם לשלבי שיטת הקריאה וכן הסבר למורה כיצד להשתמש בכלים אלה וכיצד לפעול בהתאם לתוצאות ההערכה.

5.2 המשימות בספר

- א. **דיבור והאזנה** - הספר יכיל פעילויות לפיתוח ההבעה בעל פה סביב הטקסטים שבספר וסביב נושאים אחרים, כגון נושאים חברתיים, סיפור אישי, שיחה בעקבות האזנה ליצירות הספרות שבספר הלימוד, שחזור של תכנים בעקבות קריאה או צפייה וכדומה. המד"ל יכיל הנחיות למורה כיצד לפתח את השיח הדבור וכיצד לתמוך במעבר מדיבור לכתיבה בכיתה א'.
- ב. **הבנת הנקרא** – כבר מראשית הקריאה יכיל הספר מטלות לטיפול הבנת הנקרא בממדים השונים.
- ג. **כתיבה** - הספר יכיל מטלות כתיבה למטרות שונות: כתיבה התומכת ברכישת הקריאה, כתיבת תשובות לשאלות בלשון ובהבנת הנקרא, כתיבה למטרות תקשורתיות רלוונטיות. יש להציע בספר מטלות בחירה ולעודד כתיבה מחוץ לספר הלימוד – במחברת, במחשב, באלבומי כתיבה, במכתבים ועוד.
- ד. **ידע לשוני ואוצר מילים** - יש לדאוג להרחבה ולהעשרה של אוצר המילים באופן עקבי ושיטתי, לאורך הספר כולו ולבסס את המילים הנלמדות הן באמצעות הטקסטים והן באמצעות ההפעלות בספר. ההתנסויות החוזרות תבססנה את ההוראה השיטתית של הידע הלשוני, במיוחד זה הרלוונטי לקריאה ולכתיבה תקנית (ידע מורפולוגי, סמנטי, תחבירי). כתיב נכון יילמד בהדרגה, בהתאם לקצב של רכישת הקריאה, לשכיחות המילים הנלמדות ולחוקי הלשון.
- ה. **ספרות** - בחירת הטקסטים הספרותיים תיעשה ככתוב בפרק 2.2 (סעיף ב') במסמך זה. השאלות וההפעלות בספר הלימוד לכתה א' יסייעו למורה בחשיפת ההיבטים הספרותיים-אנליטיים של היצירות (למשל, מניעי הדמויות בסיפור, משמעות הכותרת, משמעות ארגון חומרי העלילה בסדר מסוים, שימוש במצלול ובלשון ציורית וכיו"ב). למותר לציין, שהמשימות וההפעלות החושפות בפני התלמידים את ייחודו של עולם השיח הספרותי יותאמו לשיח הדבור על פי יכולתם הקוגניטיבית והרגשית המשוערת של ילדי כתה א'.

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית

נספח: הנחיות לבחירת יצירות הספרות

א' ממלכתי

סה"כ	מקורות יהודיים	סיפורים	שירים	
10	2	3	5	לְבָה
19	1	6	12	מעגל שני
5				מעגל שלישי
6		3	3	מעגל רביעי
40				

ב' ממלכתי

סה"כ	מקורות יהודיים	סיפורים	שירים	
10	2	3	5	לְבָה
23	1	7	15	מעגל שני
5				מעגל שלישי
7	1	3	3	מעגל רביעי
45				

ג-ד ממלכתי

סה"כ	מקורות יהודיים	סיפורים	שירים	
8	2	2	4	לְבָה
14	1	5	8	מעגל שני
5				מעגל שלישי
7	1	2	4	מעגל רביעי
34				

ה-ו ממלכתי

סה"כ	מקורות יהודיים	סיפורים	שירים	
6	2	2	2	לְבָה
12	1	5	6	מעגל שני
5				מעגל שלישי
7		3	4	מעגל רביעי
30				

מדינת ישראל
 משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית

א' ממלכתי דתי

סה"כ	מקורות יהודיים	סיפורים	שירים	
10	2	3	5	לָבָה
19	2	5	12	מעגל שני
5				מעגל שלישי
6	2	2	2	מעגל רביעי
40				

ב' ממלכתי דתי

סה"כ	מקורות יהודיים	סיפורים	שירים	
10	2	3	5	לָבָה
23	2	6	15	מעגל שני
5				מעגל שלישי
7	2	2	3	מעגל רביעי
45				

ג-ד ממלכתי דתי

סה"כ	מקורות יהודיים	סיפורים	שירים	
8	2	2	4	לָבָה
14	3	4	7	מעגל שני
5				מעגל שלישי
7	2	2	3	מעגל רביעי
34				

ה-ו ממלכתי דתי

סה"כ	מקורות יהודיים	סיפורים	שירים	
6	2	2	2	לָבָה
12	3	4	5	מעגל שני
5				מעגל שלישי
7	1	2	4	מעגל רביעי
30				